دانشکده مهندسی نساجی – دانشگاه صنعتی اصفهان

ساختمان فیزیکی الیاف

دکتر مصطفی یوسفی

Crystal

شناخت ساختار مواد بلوری وپراش اشعه ا یکس
X-RAY DIFFRACTION

هندسه بلورها
CRYSTALS GEOMETERY

- شبکه نقاط
- سیستمهای بلوری
- اندیسهای صفحات و جهات
- روابط بین فواصل صفحه ها و اندیسها

تعاریف

- مواد بلوری: قرار گیری اتمها درفضا دارای نظم دوره ای تکرار شونده می باشند.
- مواد بی نظم: قرار گیری اتمها درفضا تصادفی (شانسی) است.

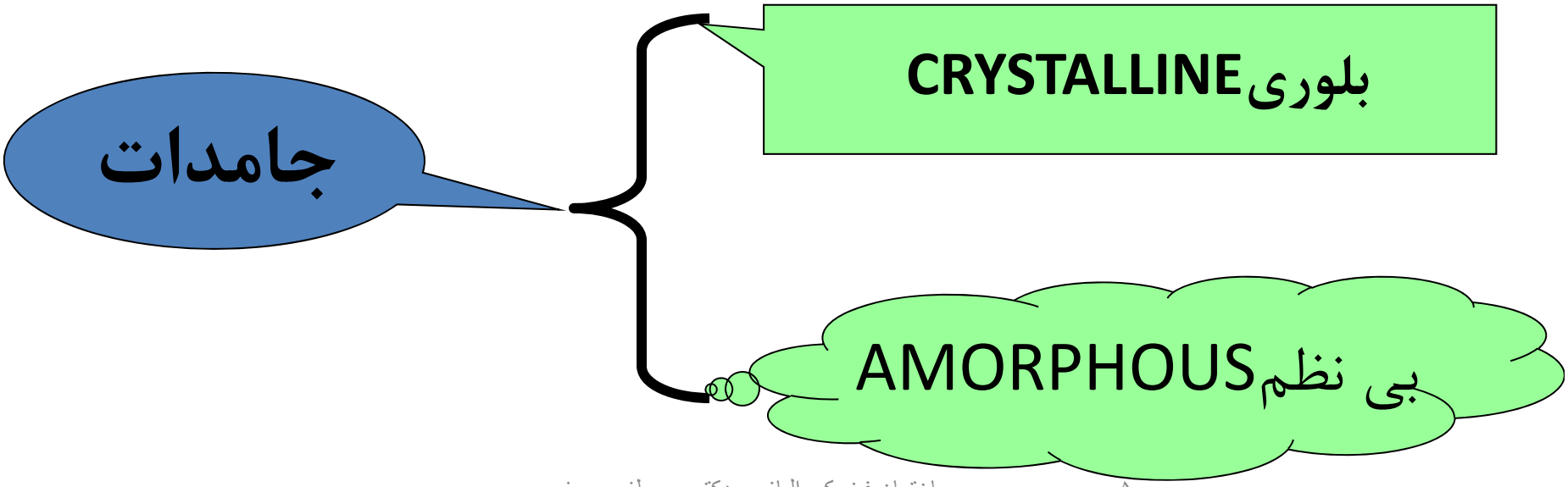

برای بیان هندسه بلورها CRYSTAL GEOMETERY
شبکه نقاط تعریف می گردد .

شبکه ها LATTICES

- با سه دسته صفحا ت موازی و با فا صله مسا وی فضارا تقسیم کنید. از برخورد صفحات خطوط و از بر خورد خطوط نقاطی بدست می آید که به آن شبکه نقاط می گویند.
- مجاورین تمام نقا ط یکسانند.
- هر اتم بااین نقاط ارتباط معینی خواهد داشت.

شبکه نقطه ای Point lattice

شبکه نقاط

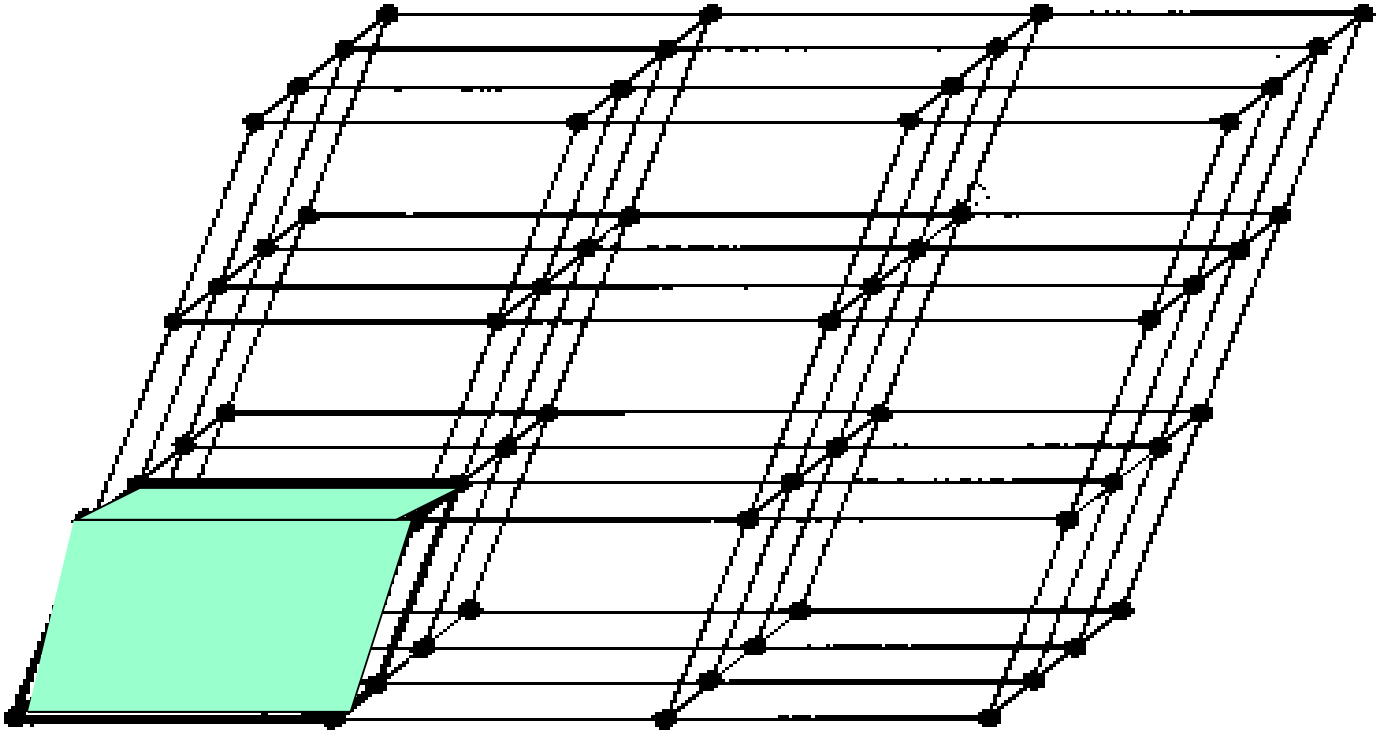

POINT LATTICE

سلول واحد یا UNIT CELL

- سلول واحد (یکی از شش وجهی ها) ساختار شبکه نقطه ای را مشخص میکند.

محورهای بلوری

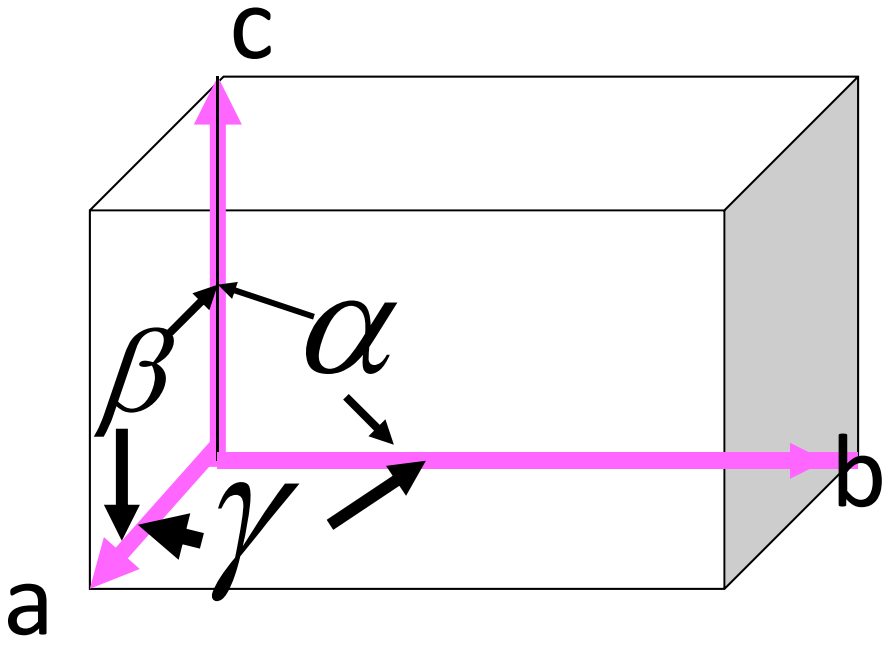

$$\vec{a}\ ,\ \vec{b}\ ,\ \vec{c}$$

ثابتهاي شبكه

$$\vec{a},\vec{b},\vec{c},\alpha,\beta,\gamma$$

تمام شبکه را میتوان با یک انتقال P.a , Q.b, R.c به دست آورد. (P, Q, R اعداد صحیح اند)

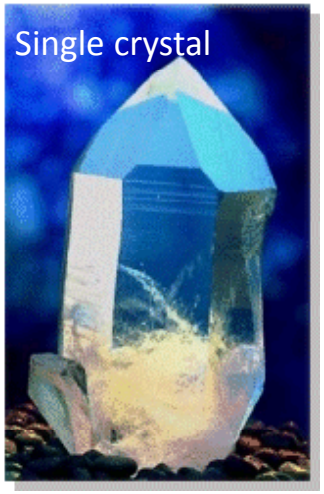

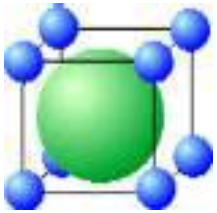

CsCl Unit cell (Å)

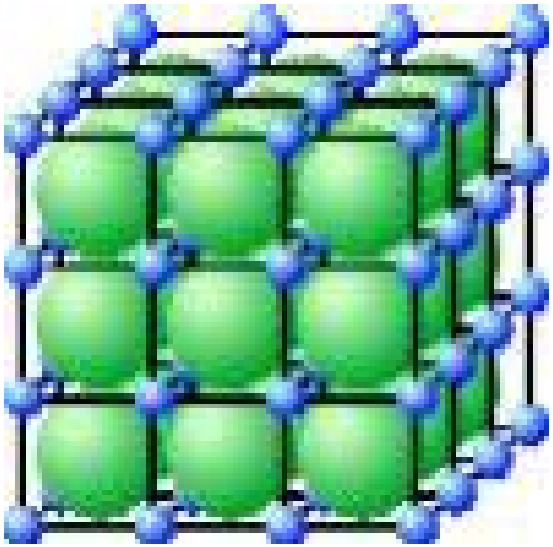

هفت سیستم بلوری
Seven crystal Systems

System	Axial lengths and angles	Unit cell
Cubic	a=b=c $\alpha=\beta=\gamma=90^o$	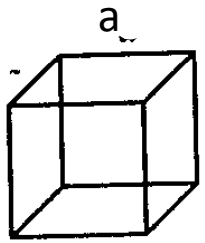
Tetragonal	a=b≠c $\alpha=\beta=\gamma=90^o$	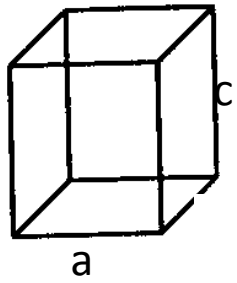
Orthorhombic	a≠b≠c $\alpha=\beta=\gamma=90^o$	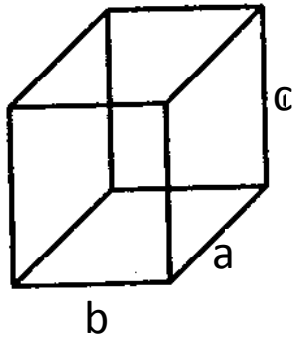
Rhombohedral	a=b=c $\alpha=\beta=\gamma\neq90^o$	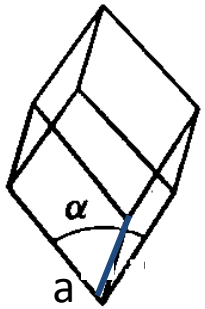
Hexagonal	a=b≠c $\alpha=\beta=90^o$ $\gamma=120^o$	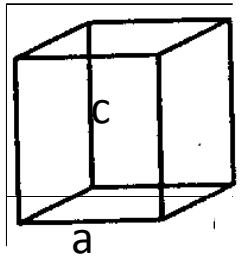
Monoclinic	a≠b≠c $\alpha=\gamma=90^o\neq\beta$	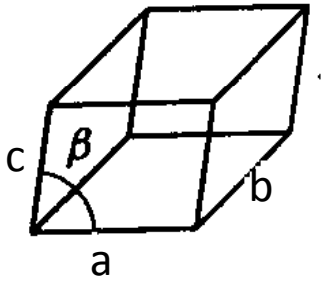
Triclinic	a≠b≠c $\alpha\neq\beta\neq\gamma\neq90^o$	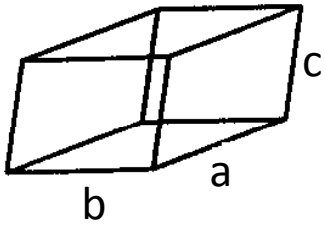

شبکه های براویس

BRAVAIS LATTICES

- بسته به مقا دیر ثابتهای شبکه فقط هفت صورت یا سیستم میتوان داشت **CUBIC,** .
TETRAGONAL,ORTHORHOMBIC, RHOMBOHEDRAL, HEXAGONAL, MONOCLINIC, TRICLINIC

- ترتیب دیگری از نقاط میتوانند شرط شبکه ها را برآورند .براویاس در یافت که فقط ۱۴ صورت دارند. این ۱۴ صورت را شبکه های براویس می گویند.

تعداد نقطه ها (اتم های) هر سلول واحد

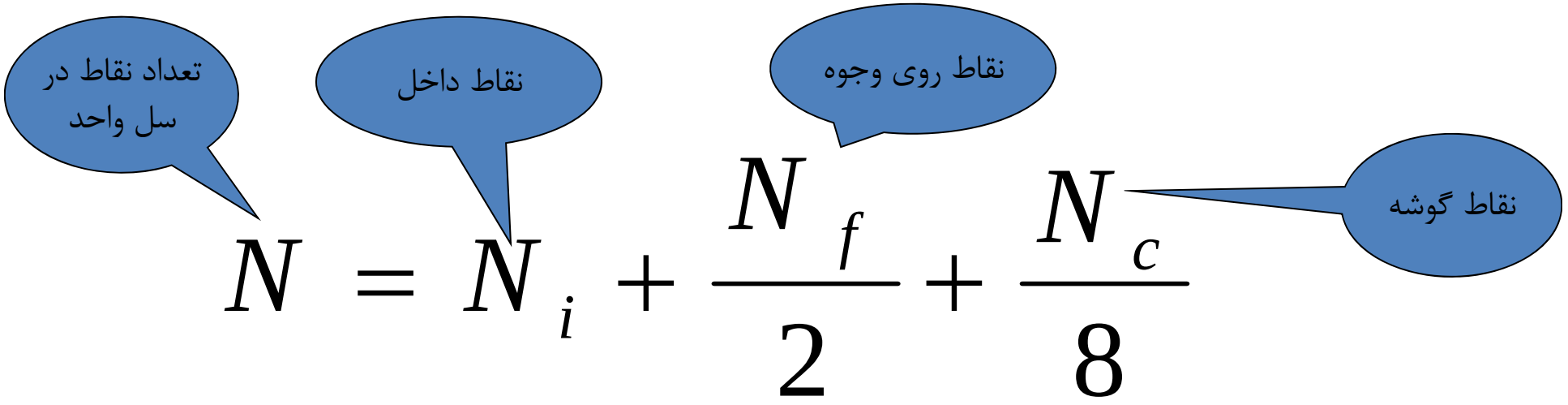

Crystal Systems and Bravais Lattices

(The symbol $\neq$ means that equality is not required by symmetry. Accidental equality may occur, as shown by an example in Sec. 2–4.)

System	Axial lengths and angles	Bravais lattice	Lattice symbol
Cubic	Three equal axes at right angles $a = b = c$, $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	Simple Body-centered Face-centered	P I F
Tetragonal	Three axes at right angles, two equal $a = b \neq c$, $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	Simple Body-centered	P I
Orthorhombic	Three unequal axes at right angles $a \neq b \neq c$, $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	Simple Body-centered Base-centered Face-centered	P I C F
Rhombohedral*	Three equal axes, equally inclined $a = b = c$, $\alpha = \beta = \gamma \neq 90^\circ$	Simple	R
Hexagonal	Two equal coplanar axes at 120°, third axis at right angles $a = b \neq c$, $\alpha = \beta = 90^\circ$, $\gamma = 120^\circ$	Simple	P
Monoclinic	Three unequal axes, one pair not at right angles $a \neq b \neq c$, $\alpha = \gamma = 90^\circ \neq \beta$	Simple Base-centered	P C
Triclinic	Three unequal axes, unequally inclined and none at right angles $a \neq b \neq c$, $\alpha \neq \beta \neq \gamma \neq 90^\circ$	Simple	P

* Also called trigonal.

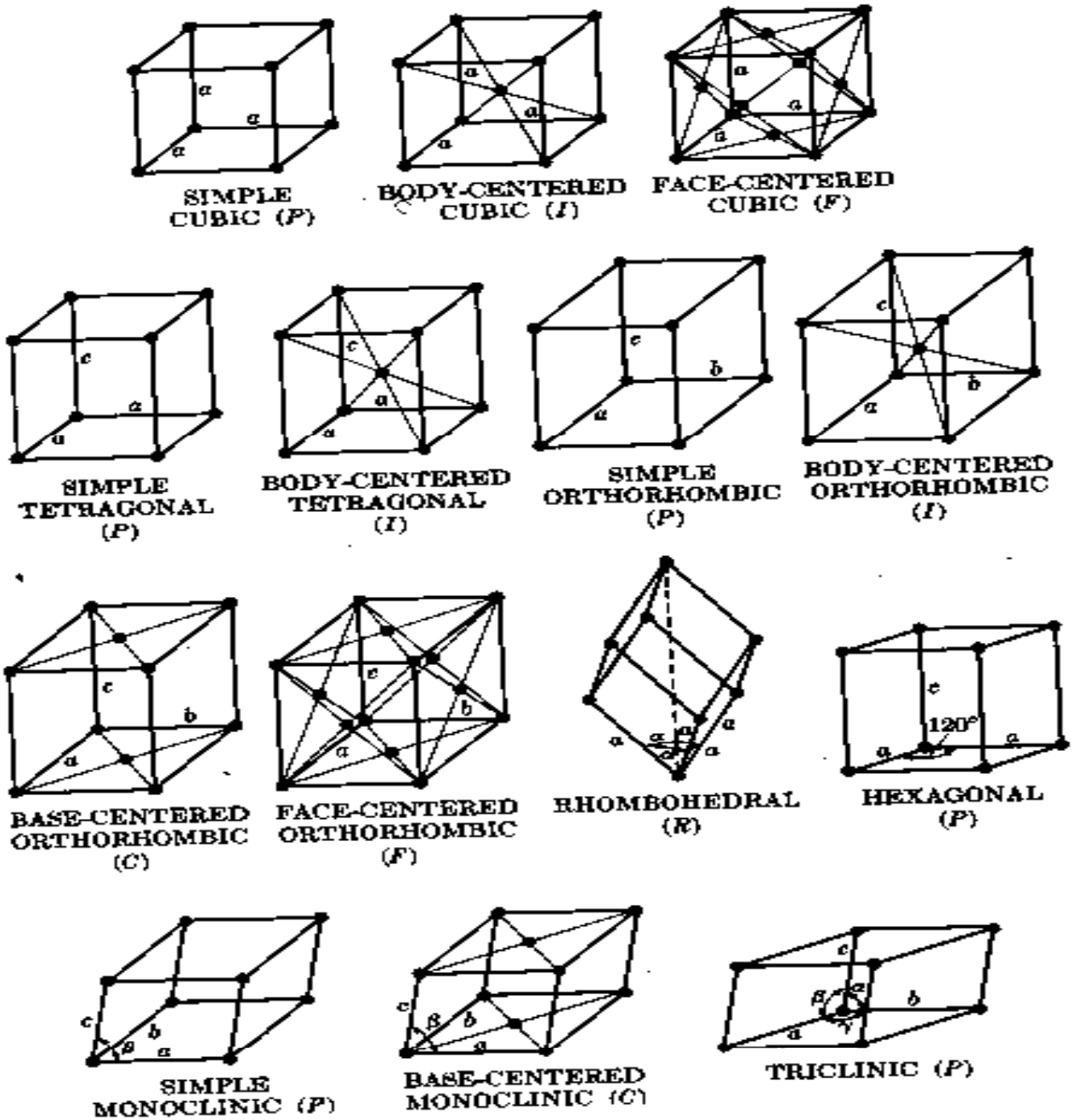

F The fourteen Bravais lattices.

اندیس جهت: جهت بردار

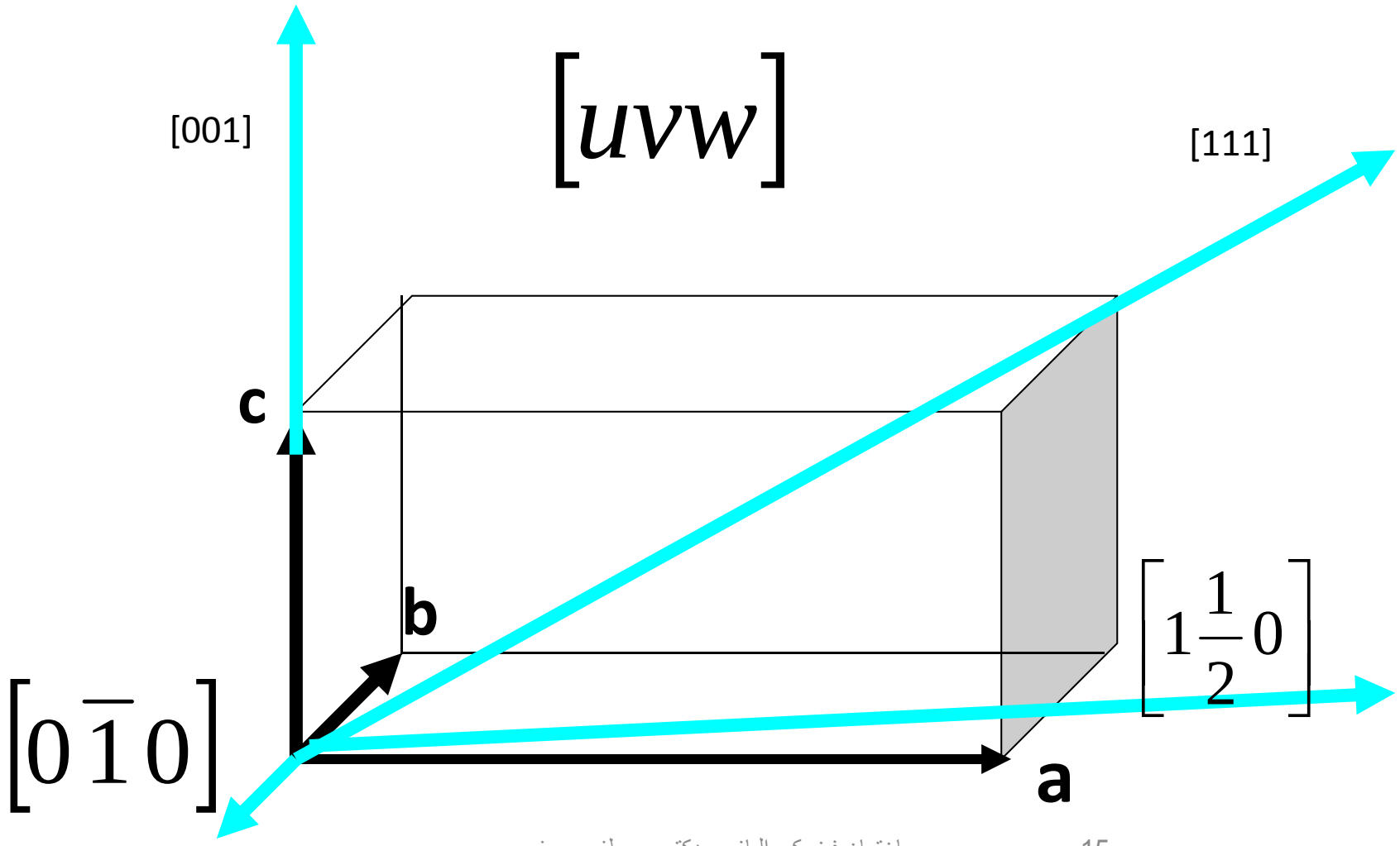

اندیس میلر MILLER INDICES

- برای نشان دادن چگونگی قرار گرفتن صفحات حاوی نقاط ازنشانگر میلر به صورت **(hkl)** استفاده میشود که h,k,l عبارتند از عکس مختصات کسری محل برخورد صفحات با محورهای بلوری .

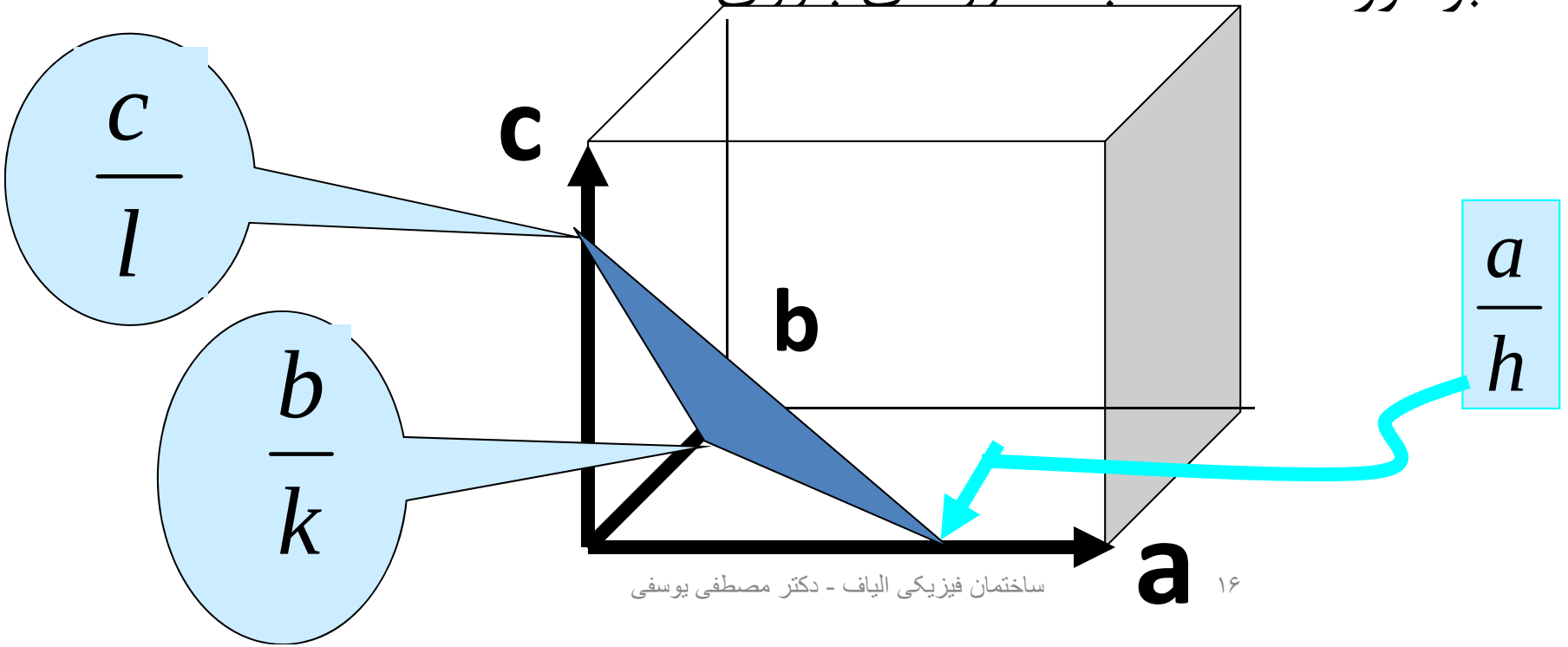

Miller Indices - hkl

Miller indices-the reciprocals of the fractional intercepts which the plane makes with crystallographic axes

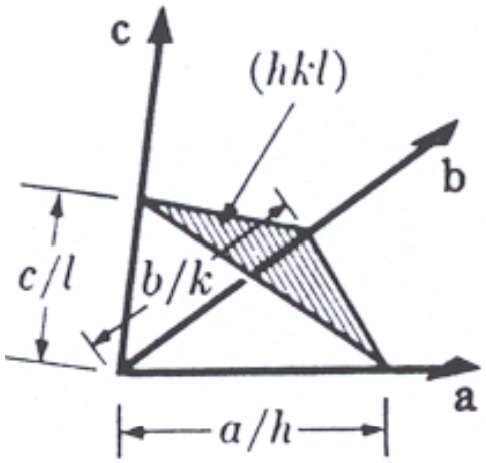

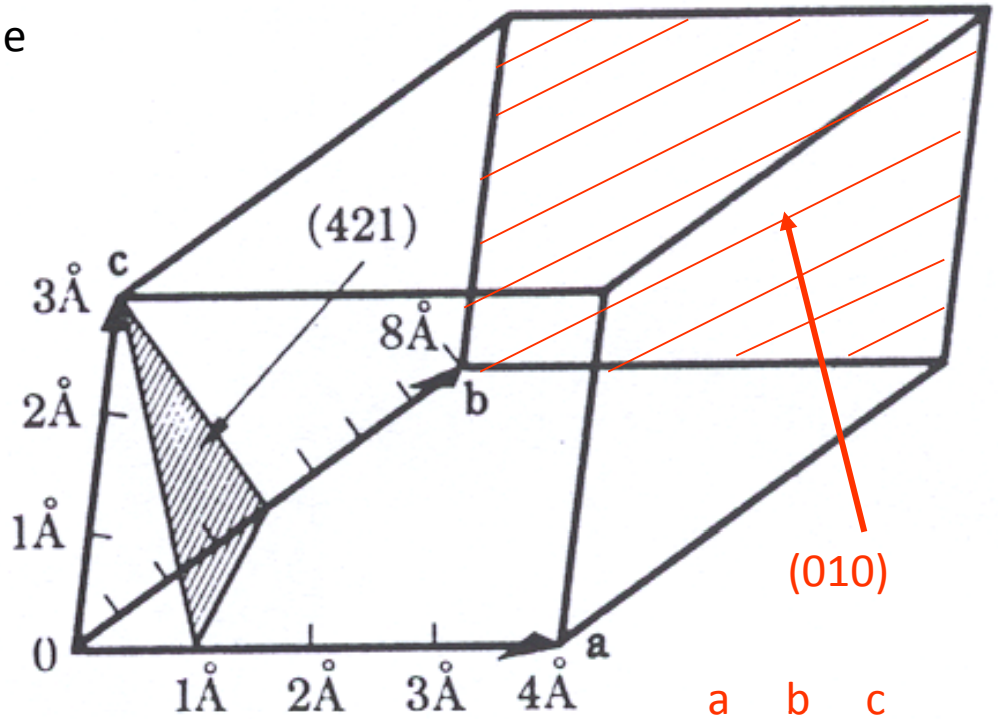

	a	b	c
Axial length	4Å	8Å	3Å
Intercept lengths	1Å	4Å	3Å
Fractional intercepts	¼	½	1
Miller indices	4	2	1
	h	k	l

a	b	c
4Å	8Å	3Å
∞	8Å	∞
∞/4	1	∞/3
0	1	0
h	k	l

مثال اندیس میلر

- طول محورها: a=4 A, b=8 A, c=3 A
- مختصات محل تقاطع :
- **a** at 1 A, **b** at 4A , **c** at 3 A
- محل تقاطع کسری:
- 1/4 , 4/8, 3/3
- 1/4 , 1/2, 1
- 4 2 1 معکوس
- Miller indices **(421)**

فاصله بین صفحات Spacings

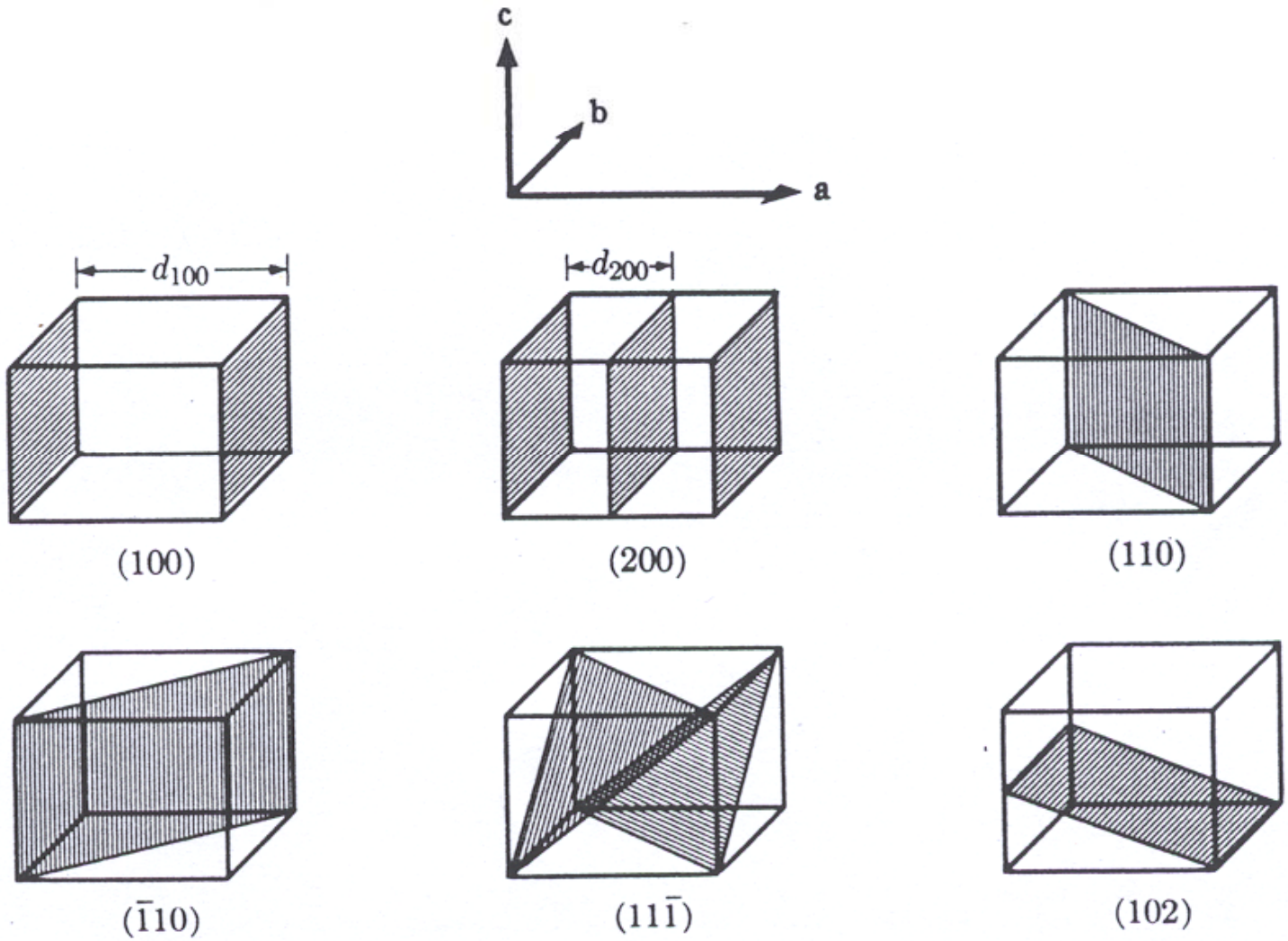

فاصله بین صفحات

- موازی با هر صفحه در یک شبکه تعدادی صفحه موازی و متساوی الفاصله وجود دارد که یکی از آنها از مرکز میگذرد. اندیس میلر مربوط به نزدیکترین صفحه به مرکز مختصات است و صفحات در سلهای واحد دیگر را در بر میگیرد .فا صله این صفحات با هم به صورت d_{hkl} نشان داده میشود .

$$d_{hkl} = \frac{a}{\sqrt{h^2 + k^2 + l^2}}$$

cubic

tetragonal

$$d_{hkl} = \frac{a}{\sqrt{h^2 + k^2 + l^2(a^2/c^2)}}$$

Plane Spacings for Seven Crystal Systems

Cubic:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{h^2 + k^2 + l^2}{a^2}$$

Tetragonal:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{h^2 + k^2}{a^2} + \frac{l^2}{c^2}$$

Hexagonal:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{4}{3}\left(\frac{h^2 + hk + k^2}{a^2}\right) + \frac{l^2}{c^2}$$

Rhombohedral:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{(h^2 + k^2 + l^2)\sin^2\alpha + 2(hk + kl + hl)(\cos^2\alpha - \cos\alpha)}{a^2(1 - 3\cos^2\alpha + 2\cos^3\alpha)}$$

Orthorhombic:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{h^2}{a^2} + \frac{k^2}{b^2} + \frac{l^2}{c^2}$$

Monoclinic:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{1}{\sin^2\beta}\left(\frac{h^2}{a^2} + \frac{k^2\sin^2\beta}{b^2} + \frac{l^2}{c^2} - \frac{2hl\cos\beta}{ac}\right)$$

Triclinic:
$$\frac{1}{d^2} = \frac{1}{V^2}(S_{11}h^2 + S_{22}k^2 + S_{33}l^2 + 2S_{12}hk + 2S_{23}kl + 2S_{13}hl)$$

محاسبه جرم مخصوص بلور

وزن اتمی تمام اتم ها در سل واحد

$$\rho_c = \frac{\sum \frac{A}{N}}{V}$$

عدد آووگادرو

حجم سل واحد

$$\rho_c(G/CM^3) = \frac{1.66042 \times \sum A}{V'(angs^3)}$$

Indexing of Planes and Directions

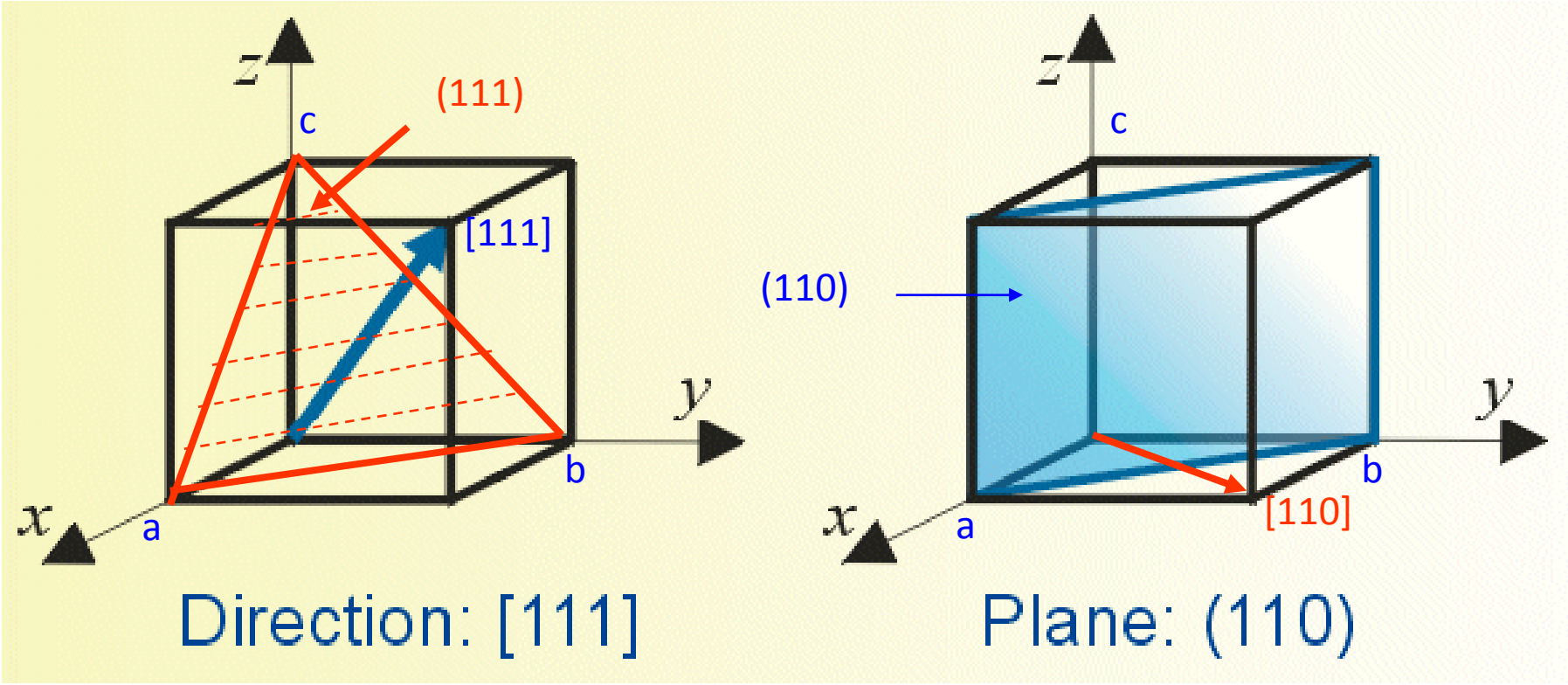

a direction [uvw]
a set of equivalent
directions <uvw>
<100>:[100],[010],[001]
[100],[010] and [001]

a plane (hkl)
a set of equivalent
planes {hkl}
{110}:(101),(011),(110)
(101),(101),(101),etc.